

PÅTEGNINGSARK

Riksadvokatembetet
Postboks 8002 Dep
0030 Oslo

Dok nr 01,11

10964528 1284/15-63/BIS004

5. juli 2016

AVGJØRELSE AV KLAGER OVER SPESIALENHETENS PÅTALEVEDTAK I "MONIKA-SAKEN"

Sendes med vedlegg Spesialenheten for politisaker.

1. Om saken og saksgangen

A ved bistandsadvokat Stig Nilsen anmeldte i brev 20. juni 2014 til Spesialenheten mulig grov tjenesteforsømmelse i forbindelse med Hordaland politidistrikts etterforskning av dødsfallet til hennes datter Monika. Monika, født 15. april 2003, ble funnet død i sitt hjem i Sund kommune utenfor Bergen om ettermiddagen 14. november 2011. Da mor fant henne, hang hun etter halsen i et belte som var festet til dørhåndtaket på en innvendig boddør i gangen i leiligheten. Dødsårsaken ble antatt å være kvelning.

Politiets etterforskning ble formelt avsluttet 14. august 2012 ved at saken ble henlagt som intet straffbart forhold og kodet i politiets saksbehandlingssystem som selvdrap. Henleggelsen ble ikke påklaget.

I brev til politidistriktet 23. april 2014 begjærte advokat Nilsen på vegne av sin klient at etterforskningen av dødsfallet ble gjenopptatt. I brevet er det vist til utredning foretatt av tidligere politietterforsker Asbjørn Hansen hos firmaet FaVer AS, som konkluderte med at det under den opprinnelige etterforskningen var flere vesentlige etterforskningsskritt som ikke var gjennomført.

Da denne begjæringen ble fremsatt, hadde det allerede siden årsskiftet 2013/2014 pågått en intern prosess og vurdering i Hordaland politidistrikt av om etterforskningen burde tas opp igjen. Prosessen var initiert av politioverbetjent Robin Schaefer, som hadde gjennomgått saken i forbindelse med en annen sak. Advokat Nilsen ble ved brev fra politidistriktet 13. mai 2014 gjort kjent med at Kripas ville bli anmodet om å gjennomgå saken. 23. mai s.å. ble han underrettet om at Kripas hadde etterkommet anmodningen, og 1. september ble han også meddelt at etterforskningen var tatt opp igjen. De mulige straffbare forholdene som denne klagesaken omhandler, er knyttet til etterforskningen frem til saken ble henlagt 14. august 2012 og den etterfølgende prosessen frem til saken ble besluttet tatt opp igjen våren 2014.

I A sin anmeldelse er det særlig påpekt at det ikke var grunnlag for de slutninger som politiet trakk av etterforskningen og som ble foreholdt mor i forkant av henleggelsen, og at politiet heller ikke gjennomførte de undersøkelser som var blitt forespeilet henne. A er av den oppfatning at politiet manipulerte henne samt bevisst forklarte seg uriktig om bevisene i saken for at hun dermed skulle akseptere henleggelsen. Hun har også hatt opplevelsen av ikke å bli trodd og selv ha blitt mistenkeliggjort. Under henvisning til Hansens utredning er det dessuten anført en rekke

konkrete mangler ved etterforskingen. Det heter i anmeldelsen at både enkelthendelser og etterforskingen som helhet utgjør grov tjenesteforsømmelse.

Spesialenheten etterforsket Hordaland politidistrikts etterforsking og påtalemessige behandling av Monikas dødsfall fram til beslutningen om ny gjennomgang av saken i mai 2014. Fire personer – nåværende og tidligere ansatte i Hordaland politidistrikt – avga forklaringer for Spesialenheten med status som mistenkt. Det ble i tillegg opptatt forklaringer fra 24 vitner, herunder to vitneavhør av A, og gjennomført annen etterforsking.

Spørsmålet om straffansvar for enkeltpersoner eller Hordaland politidistrikt er av Spesialenheten vurdert opp mot straffeloven 1902 § 325 første ledd nr. 1 om grov uforstand i tjenesten. I påtalevedtak 25. februar 2015 henla enheten saken som foreldet for to tidligere ansatte i Hordaland politidistrikt – de tidligere politioverbetjentene B og C. For politioverbetjent D ble saken henlagt fordi intet straffbart forhold ble ansett bevist. For politiinspektør E sin del ble saken henlagt etter bevisets stilling.

Hordaland politidistrikt ble av Spesialenheten ilagt foretaksstraff i form av et forelegg på kr. 100.000. I grunnlaget er det vist til at henleggelsen av etterforskingen av Monikas dødsfall som intet straffbart forhold ble truffet uten at det forelå et tilstrekkelig bevismessig grunnlag for at saken var oppklart og at det hadde funnet sted et selvdrap. Selve grunnlaget for forelegget er – slik riksadvokaten forstår det – at behandlingen av Schaefers anmodning internt i politidistriktet om å gjenoppta etterforskingen, led av alvorlige mangler, og at det burde ha vært besluttet ytterligere etterforsking. Eventuelle straffbare forhold begått i 2011 og 2012 som politidistriktet måtte være ansvarlig for, vurderte Spesialenheten som foreldede, og de er derfor ikke tatt med i grunnlaget for forelegget.

Krav om oppreisning, fremsatt av A ved advokat Nilsens brev til Spesialenheten 12. februar 2015, er av enheten vurdert slik at det ikke – slik riksadvokaten forstår det – kunne tas med i forelegget.

Forelegget er vedtatt av politimesteren i Hordaland.

Spesialenhetens vedtak ble påklaget av A ved advokat Nilsens brev 17. mars 2015, senere supplert i brev 21. april s.å. Politiinspektør E har klaget over at saken for hennes del ikke ble henlagt som intet straffbart forhold anses bevist.

Klagene ble oversendt riksadvokaten ved Spesialenhetens påtegning 9. april 2015. Klagene er rettidige. Riksadvokaten ga etter mottak av klagesaken muntlig beskjed til Spesialenheten om at en ikke anså det nødvendig med ytterligere etterforsking for å ta stilling til anmeldelsen for overtredelse av straffeloven 1902 § 120, jf. nedenfor under pkt. 2.

Den 25. juni 2015 ble rapporten "'Monika-saken' – Arbeidsgivers håndtering av Robin Schaefers varslingslag" lagt frem. Rapporten, utarbeidet av advokatfirmaet Wiersholm på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet, konkluderte med at Hordaland politidistrikt ved håndteringen av Robin Schaefers anmodning om å iverksette ny etterforsking i nevnte sak, overtrådte arbeidsmiljølovens forbud mot gjengjeldelse overfor varsler (arbeidsmiljøloven § 2-5) og unnlot å sørge for at Schaefers arbeidsmiljø var fullt forsvarlig. Det ble videre konkludert med at overtredelsene først og fremst var et resultat av enkeltpersoners feilvurderinger. Daværende kst. politimester i Hordaland oversendte rapporten til Spesialenheten for politisaker for vurdering av om etterforsking burde iverksettes.

Spesialenheten besluttet allerede i desember 2014 – på bakgrunn av korrespondanse om varslerstatus og avhør av Robin Schaefer – å opprette en egen straffesak knyttet til politidistriktets håndtering av Schaefer og påstandene om at arbeidsgiver hadde opptrådt i strid med bestemmelser i arbeidsmiljøloven. Etter fremleggelsen av Wiersholms rapport ultimo juni 2015 underrettet riksadvokaten Spesialenheten om at klagebehandlingen i nærværende sak var besluttet utsatt i påvente av enhetens beslutning om, og eventuelle etterforskning av, brudd på varslingsreglene i arbeidsmiljøloven. Spesialenheten iverksatte deretter etterforskning av "varslingssaken".

I påtalevedtaket 8. mars d.å. har Spesialenheten kommet til at det "ut fra etterforskningsresultatet ikke kan konkluderes med at ansatte i Hordaland politidistrikt i sammenheng med Robin Schaefers initiativ til å gjenoppta etterforskningen av Monika-saken har begått brudd på bestemmelser i arbeidsmiljøloven som kan gi grunnlag for straffansvar". Det er ikke ansett å være grunnlag for å vurdere foretaksstraff. For de enkeltpersonene som under etterforskningen var avhørt som mistenkte – F, G, H, E, I og J – er saken henlagt som intet straffbart forhold anses bevist. Saken er av Spesialenheten sendt Vest politidistrikt med anmodning om administrativ oppfølging, jf. påtaleinstruksen § 34-7 annet ledd, idet det er antatt at den gir grunnlag for læring og rutineforbedringer. Spesialenhetens vedtak er påklaget av Robin Schaefer. Denne klagen er fortsatt til behandling hos riksadvokaten og vil bli ferdigstilt høsten 2016. Det kan konstateres at klagesakene gjelder ulike straffbare forhold, og intet tilsier at de ikke kan avgjøres hver for seg.

Den 8. mars d.å. beordret riksadvokaten tiltale utferdiget mot mannen som A var samboer med i om lag et halvt år fra mai til september 2011, for å ha drept Monika ved kvelning (drap under særdeles skjerpene omstendigheter). Hovedforhandling i tingrett er avholdt, og saken er tatt opp til doms.

2. Innholdet i klagen over Spesialenhetens vedtak

I klagen fra A er det anført at også kritikkverdige forhold ved den opprinnelige etterforskningen burde vært tatt med i siktelsen som ligger til grunn for utstedelsen av forelegget til Hordaland politidistrikt. Det anføres – som tidligere nevnt – at etterforskningen av saken må vurderes som en helhet frem til rettskraftig dom foreligger, og at det derfor ikke er inntrådt foreldelse for noen del av saksforholdet. Subsidiært anføres at det ikke kan løpe noen foreldelsesfrist før det er dokumentert at A har mottatt en formell henleggelsesbeslutning hvor hun informeres om klageretten.

Bistandsadvokatens supplerende brev 21. april 2015 forstås slik at klagen også omfatter beslutningen om å henlegge saken etter bevisets stilling for politiinspektør E. Det anføres at premissene som er lagt til grunn av Spesialenheten tilsier straffansvar. I brevet anføres det også at straffeloven 1902 § 120 om feilaktige opplysninger gitt i protokoll er overtrådt av enkeltpersoner under avhøret av A 29. mars 2012.

E har, som allerede nevnt, klaget over henleggelsesgrunnen.

3. Utgangspunktet for beregningen av foreldelsesfristen – sammenhengende straffbart forhold?

Spesialenheten kom til at mulig straffansvar for handlinger frem til og med henleggelsen 14. august 2012 var foreldet før saken ble anmeldt eller ble foreldet før etterforskningen ble iverksatt, med den følge at disse handlingene ikke er omfattet av forelegget til Hordaland politidistrikt eller

med den følge at disse handlingene ikke er omfattet av forelegget til Hordaland politidistrikt eller tatt med i vurderingen av om politiinspektør E har utvist grov uforstand. Det er i klagen fra A anført at dette er feil.

Foreldelsesfristen for adgangen til å reise straffesak løper fra den dag "det straffbare forholdet er opphørt", jf. straffeloven 1902 § 68 første ledd første punktum.

I saken her er det ikke enkeltstående handlinger som har ledet til anmeldelse og etterforskning i regi av Spesialenheten, men derimot den samlede håndtering, bestående av flere handlinger og unnlatelser over tid, som har reist spørsmålet om det er utvist grov uforstand. Dette gjelder både for den påtaleansvarliges og for politidistriktets del. Hvorvidt et eventuelt straffansvar for deler av håndteringen av Monika-saken er foreldet, beror – både hva gjelder E og politidistriktet – på om det rettslig sett er snakk et sammenhengende forhold fra etterforskningen starter senhøsten 2011 og til den gjenopptas våren 2014, eller om det eventuelt dreier seg om to ulike straffbare forhold i realkonkurrens: (1) Handlinger og unnlatelser frem til henleggelsen høsten 2012, og (2) håndteringen av initiativet fra Schaefer i januar 2014 og frem til saken tas opp igjen senere samme vår. I sistnevnte tilfelle løper det to ulike foreldelsesfrister, henholdsvis fra henleggelsesbeslutningen(e) og fra etterforskningen ble gjenåpnet.

Vurderingen av om det foreligger et fortsatt straffbart forhold beror på en helhetsvurdering, der sammenheng i tid, tilknytning til samme sted – eller, som her, samme sak – og et eventuelt felles forsett er momenter av betydning. Ved vurderingen av hvor nær sammenhengen i tid må være for at det skal være snakk om en fortsatt forbrytelse, står lovbruddets art sentralt, jf. Rt. 2009 s. 98.

At de handlinger, vurderinger og beslutninger som skal vurderes opp mot straffeloven 1902 § 325 alle har tilknytning til etterforskningen av Monikas dødsfall, taler i nærværende sak for en samlet vurdering av hele hendelsesforløpet opp mot nevnte straffebud.

Politiinspektør E hadde påtaleansvaret for etterforskningen av Monikas dødsfall i hele perioden fra starten medio november 2011 og frem til etterforskningen ble gjenåpnet høsten 2014. Riksadvokaten bemerker i denne sammenheng at sakene som gjaldt mulig tyveri av smykker og Monikas telefon, samt telefonoppringningen til A sommeren 2012, i realiteten var en del av sakskomplekset knyttet til Monikas dødsfall, og at påtaleansvaret for disse separat opprettede sakene – som også lå hos E – må vurderes som en del av hennes påtaleansvar for Monika-saken. Etterforskningen av Monikas dødsfall ble henlagt 14. august 2012. Noen få dager tidligere var sakene som gjaldt Monikas bortkomne telefon og A bortkomne smykker blitt henlagt som avgjort utenfor straffesak. Saken som gjaldt telefonoppringningen ble henlagt først 21. november samme år.

I flertallet av tilfeller vil en straffesak være endelig avsluttet når påtaleavgjørelse er truffet av politiet. Påtaleavgjørelser – og da særlig henleggelses – blir likevel regelmessig påklaget. Innimellom blir også etterforskningen av saker, eksempelvis uløste drapssaker, tatt opp igjen. Det kan ikke være slik at en påtaleavgjørelse i saken innebærer at foreldelsesfristen for et eventuelt straffansvar for utøvelsen av påtaleansvaret alltid løper fra det tidspunktet hvor vedtaket ikke lenger kan påklages.

Det er eventuelt tidsforløpet fra henleggelsesbeslutningene høsten 2012 og frem til primo januar 2014, altså en "liggetid" på et drøyt år, som kan tilsi at håndteringen av saken frem til henleggelsene og de nye vurderingene våren 2014 må ses på som to atskilte straffbare forhold.

Etter henleggelsesbeslutningene høsten 2012 må det legges til grunn at det ikke ble utført arbeid i selve saken før politiinspektør E i januar 2014 på nytt vurderte den i anledning Robin Schaefers initiativ. Denne vurderingen var ikke ulik den hun foretok i august 2012 – ved begge anledninger var spørsmålet om opplysningene ga tilstrekkelige holdepunkter for å anse dødsfallet som et oppklart selvdrap. En vesentlig forskjell var likevel at det i januar 2014 var gitt uttrykk fra kolleger om et klart annet syn på sakens faktum og den etterforskningen som tidligere var utført.

Riksadvokaten heller i retning av at det mellomliggende året som gikk fra den siste henleggelsen 21. november 2012 av telefonoppringningen og frem til januar 2014, ikke er tilstrekkelig langvarig til at det løper en egen foreldelsesfrist for håndteringen av påtaleansvaret frem til og med henleggelsene. En mener det her må ses hen til at henleggelsesbeslutningen ikke er truffet på et tilstrekkelig grunnlag og beror på en klar feilvurdering – grovt uforstandig eller ikke. Det er også av en viss betydning at vinklingen på opplysningene som ble gitt til A under avhøret 29. mars 2012, og som det må legges til grunn at gjenspeilte E sin oppfatning av saken, trolig har medvirket til at henleggelsesbeslutningen ikke ble påklaget. Også det faktum at sakene som gjaldt mulig tyveri av smykker og Monikas mobiltelefon samt skremmende telefonoppringning til mor ikke ble lagt inn i selve saken som gjaldt etterforskningen av Monikas dødsfall – til tross for sammenhengen – kan ha medvirket til at henleggelsen ikke ble påklaget. Bistandsadvokaten ble først i april 2014 gjort kjent med henleggelsen av disse sakene og gitt innsyn i dem. I en samlet vurdering av om foreldelsesfristen skal løpe fra henleggelsesbeslutning(e), anses disse forholdene for relevante. Det er imidlertid ikke nødvendig for riksadvokaten å ta endelig stilling til konkursspørsmålet for E sin del, da en har kommet til at det uansett om også håndteringen i 2011/2012 tas med i vurderingen, ikke er tilstrekkelig bevismessig grunnlag for å si at hun har opptrådt grovt uforstandig, se punkt 5 nedenfor.

Ved vurderingen av politidistriktets eventuelle straffansvar – foretaksstraffen – mener riksadvokaten at etterforskningen og den påtalemessige vurderingen av Monikas dødsfall må ses som et sammenhengende forhold. Politidistriktet har et mer omfattende ansvar for saken enn den enkelte påtaleansvarlige, hvilket særlig anskueliggjøres av at foretaksstraffen kan aktualiseres av at flere personers opptreden *samlet sett* kan utløse et straffansvar (kumulative feil). Det kan da etter riksadvokatens vurdering ikke løpe en særskilt foreldelsesfrist for håndteringen av saken i den første fasen frem til henleggelsene. Et drøyt års "liggetid" fra saken formelt henlegges og til en ny gjennomgang initieres av Schaefer, kan ikke i dette tilfellet føre til at foreldelsen for foretakets del løper fra en uriktig henleggelsesbeslutning. Når vurderingen av etterforskningen og den påtalemessige vurderingen frem til våren 2014 bedømmes som ett sammenhengende forhold, får det den konsekvens at forholdet må anses som endelig avgjort ved forelegget som ble utstedt av Spesialenheten, se punkt 6 nedenfor.

4. Riksadvokatens vurdering av etterforskningen og den påtalemessige behandlingen av Monika-saken – hovedpunkter

Spesialenheten har gitt en fyldig og dekkende redegjørelse for sakens faktum, som riksadvokaten viser til og tiltrer. Før en går inn på vurderingen av mulig straffansvar for enkeltpersoner eller Hordaland politidistrikt som foretak, finner riksadvokaten det like fullt hensiktsmessig å oppsummere sitt syn på den samlede håndtering av saken. Dette legger grunnlaget for den nærmere vurderingen av om noen – enkeltpersoner eller politidistriktet – er strafferettslig ansvarlig, eventuelt hva som er riktig henleggelsesgrunnlag.

Riksadvokaten slutter seg til Spesialenhetens vurdering av at etterforskningen av Monika-saken på flere punkter var mangelfull. Enheten har påpekt en rekke unnlatte undersøkelser og

etterforskingsskritt, oppsummert på side 27 i påtalevedtaket, annet avsnitt, og som riksadvokaten viser til.

Politiets håndtering av Monika-saken i 2011 og 2012 kan deles inn i tre faser: initialfasen, mellomfasen og avslutningsfasen. I initialfasen, de første par ukene, utføres mange etterforskingsskritt i form av rundspøringer og avhør, åstedsundersøkelser med bistand fra Kripos, rettsmedisinske undersøkelser, og innhenting av informasjon fra busselskaper, teletilbydere med mer. En savner likevel en mer intensiv etterforskning opp mot observasjonen av en person langs hovedveien like ved åstedet og en ukjent person på en buss i området. Likeledes burde det vært foretatt en rekonstruksjon av mors eks-samboers bevegelser i Bergen-sentrum 14. november. Mors opplysning 21. november 2011 om at hun savner smykker, burde ha ledet til avhør og nærmere undersøkelser. Det burde også vært søkt innhentet samtykke fra eks-samboeren til å få utlevert passive lokasjonsdata for hans telefon natten til og om morgenen 14. november 2011.

Per månedsskiftet november/desember var etterforskningen over i en mellomfase. Det legges til grunn at oppfatningen i etterforskningsgruppen da fortsatt var at man sto overfor et mistenkelig dødsfall, og at det ikke var klarlagt om en sto overfor et drap eller et selvdrap. Dette bekreftes av forklaringene til Spesialenheten fra blant andre H, K og L om det som fremkom under politidistriktets møte med Kripos 2. desember 2011. Både K og L har forklart at de oppfattet det slik at atskillig etterforskning gjensto. E, derimot, har til Spesialenheten sagt at de på det tidspunktet nærmet seg en fase hvor arbeidsoppgavene var uttømt og de ikke så flere mulige etterforskingsskritt i saken.

E og B har begge forklart at det lenge ble diskutert hva som kunne være hendelsesforløpet forut for Monikas dødsfall. I denne fasen mangler likevel detaljetterforskning av ulike hypoteser, og som førte til at flere tråder forble løse. Ved avhøret av mor 29. mars 2012 er det tydelig at politiet er i en avslutningsfase som formelt varer frem til saken om den skremmende telefonoppringningen henlegges i november samme år.

Riksadvokaten konstaterer at til tross for det usannsynlige i at en 8-åring har hengt seg selv i et belte i et dørhåndtak, kort tid etter at hun sto opp om morgenen og uten noe som kan betegnes som et forvarsel, og til tross for at mor umiddelbart oppgir at hun frykter at eks-samboeren kan ha drept datteren og herunder konkretiserer grunnlaget for sin frykt og viser til at hun nylig er blitt forsøkt presset for penger, så "snus ikke enhver stein" for å finne ut om det kan være noe i mors uttalte frykt og mistanker. Det tilsynelatende fraværet av håndfaste bevis for en gjerningsperson i form av DNA-spor, tegn på vold etc., synes i praksis å ha vært nærmest avgjørende for konklusjonen om at dødsfallet ikke skyldtes en straffbar handling. En klar svakhet ved etterforskningen er at opplysningen om at mors eks-samboer var dømt flere ganger i Litauen for tyveri, ran og utpressing, mottatt fra Interpol allerede dagen etter at Monika ble funnet død, enten ikke har blitt formidlet til eller ikke har fanget tilstrekkelig interesse hos etterforskningsledelsen. Svaret fra Interpol i Vilnius var ikke del av sakens dokumenter, og det ligger ikke i saken noen rettsanmodning som etterspør nærmere opplysninger om eks-samboerens domfellelser. Politiet har ei heller, bedømt utfra de avhørene som er foretatt av mor, søkt å kartlegge personer eller miljøer forbundet med henne, til tross for at mor nokså kort tid før hadde mottatt flere e-poster inneholdende utpressingsforsøk, og til tross for at det forelå opplysninger i saken som kunne indikere at hun på et tidspunkt hadde hatt en eller annen form for forbindelse til kriminelle miljøer som mulig fornærmet. Mor har ikke blitt spurt om noen hadde informasjon om henne som hun kunne frykte for at ble kjent, og hun har ikke blitt foreholdt mistanken om at hun selv sto bak strøing av krydder på åstedet, fjerning av sprosse før

knusingen av ruten og fjerningen av Monikas mobiltelefon. En detalj som at sprossen var fjernet fra vinduet i inngangsdøren burde uroe og i betydelig grad forstyrre teorien om at mor selv – eller Monika – hadde knust ruten. Denne teorien ble, slik riksadvokaten vurderer det, vesentlig for den etter hvert fremste hypotesen om fravær av en gjerningsperson.

A påpekte allerede en uke etter at Monika ble funnet død at en smykkepose som ble hentet ut fra leiligheten forut for at mor dro til Litauen for å begrave datteren, manglet diverse gullsmykker. (Forholdet ble senere anmeldt av mor, og registrert som en egen sak.) Politibetjenten som hentet ut smykkeposen skrev en egenrapport om utleveringen og tok beslag i smykkeposen, men en kan ikke se at dette ledet til noen teknisk undersøkelse av posen, sporsikring fra stuen, eller at man gjennomgikk leiligheten sammen med mor for å kartlegge om andre ting var blitt borte. Ei heller spørres mor nærmere ut om dette i avhøret som tas av henne to dager senere. Istedenfor blir det på et langt senere tidspunkt, etter at mor på nytt opplyser om savnede smykker i avhøret 29. mars 2012, opprettet en egen sak om forholdet. På grunnlag av J sitt referat fra møtet 10. januar 2014 og politiadvokat M sin forklaring til Spesialenheten må det legges til grunn at påtaleansvarlig (E) vurderte det som sannsynlig at tyveriet var oppkonstruert av A, hvilket sistnevnte aldri ble foreholdt. En oppfatter det slik at politiet avviste at vinning kunne være et motiv bak et mulig drap, uten at omstendighetene rundt et mulig tyveri var etterforsket nærmere.

En av etterforskerne i saken, C, har i sin forklaring til Spesialenheten gitt uttrykk for at A ikke fikk den troverdigheten hun hadde fortjent. C har begrunnet dette nærmere. Nettopp en manglende tillit til mor og flere nokså løst funderte og ikke ettergåtte hypoteser om hva mor kan ha foretatt seg, oppfatter en har preget etterforskningen i mellomfasen.

Riksadvokaten mener Spesialenhetens etterforskning også gir grunnlag for å konkludere med at politiet underbygget sin teori om at man sto overfor et selvdrap ved å legge for stor vekt på lite håndfaste teorier om kultur og religion i Litauen, i kombinasjon med en hypotese om at mor hadde forkludret åstedet og muligens også selv fingert tyveriet av smykkene. Derimot kan det synes som om mors klart uttalte og begrunnede mistanke mot eks-samboeren er blitt sett på som usannsynlig. En bemerker at mor ikke var alene om å rette søkelys mot eks-samboeren og hans etterrettelighet, og hennes frykt og uro knyttet til ham er ikke noe som oppstår først etter at hun finner Monika død. Flere vitner oppfattes å støtte opp under A sin uro knyttet til denne personen.

Riksadvokaten leser forklaringene slik at etterforsklingsledelsen ikke i tilstrekkelig grad tok på alvor detaljene i saken, og at de manglet evne og/eller vilje til å komme til bunns i de ulike hypotesene. Selv om åstedsetterforskerne og rettsmedisinerne tidlig hellet i retning av selvmord, gjensto så vidt mye taktisk etterforskning at selvdraphypotesen ikke burde slå ut noen av de andre. At én av arbeidshypotesene etter Monikas dødsfall var at hun kunne ha begått selvdrap, må i utgangspunktet godtas basert på antatt dødsårsak og mangelen på biologiske og tekniske spor etter en ukjent gjerningsperson. Denne hypotesen har imidlertid fått for stort gjennomslag for tidlig under etterforskningen, med den konsekvens at alternative hypoteser bare ble etterforsket ”halvveis”. Holdepunktene for at det var begått selvmord var på langt nær så solide at man av den grunn kunne unnlate å etterforske til bunns andre muligheter.

5. Vurderingen av om politiinspektør E utviste grov uforstand som påtaleansvarlig i Monika-saken

Drøftelsen nedenfor relaterer seg til A sin klage over at politiinspektør E ikke er ilagt personlig straffansvar, samt til e sin klage over begrunnelsen for henleggelsen.

Straffeloven 1902 § 325 første ledd nr. 1 rammer den ”Embeds- eller Bestillingsmand”, blant disse påtalejurister i politiet, som utviser grov uforstand i tjenesten. Bestemmelsen selv sier ikke noe mer om når det er utvist grov uforstand – dette må avgjøres konkret i den enkelte sak. Det er ikke tvilsomt at både handlinger og unnlatelser kan rammes. Grov uforstand kan være utvist i forbindelse med enkeltstående handlinger eller unnlatelser, men en slik karakteristikk kan også være et resultat av en samlet vurdering av flere handlinger og unnlatelser.

Anmeldelsen i denne saken er i realiteten også en klage over politiets etterforsking og påtaleavgjørelse. Straffeprosessloven og påtaleinstruksens system er at henleggelsesbeslutninger truffet av politiet kan påklages til statsadvokaten. Denne klagemuligheten benyttes i stor grad, ikke minst av fornærmede i saker som henlegges. Påtalevedtak beror på skjønnsmessige vurderinger av både bevismessig og rettslig art. Skjønnsutøvelsen kan være direkte feil, og det kan dessuten være rom for ulike tolkninger både av rettslig og faktisk art hvor flere alternativer i og for seg er forsvarlige. Klagesystemet bidrar til å sikre at feil rettes opp og til kvalitetssikring av påtalemyndighetens vedtak. Klagefristen er tre uker fra underretning om vedtaket kom frem til klageren, men også etter klagefristens utløp kan overordnet påtalemyndighet ta en klage til behandling eller velge å se nærmere på en sak. Ettersom det i Monika-saken ikke var noen som hadde vært siktet da saken ble henlagt, var det ikke noe formelt til hinder for å vurdere saken på nytt. Klagesystemet kan etter omstendighetene i seg selv tilsi en viss tilbakeholdenhet med å straffeforfølge personer for å ha truffet påtalevedtak som kunne vært gjort til gjenstand for klagebehandling.

For å straffe for grov uforstand i tjenesten må det ifølge Høyesteretts uttalelse i Rt. 1986 s. 670 være utvist ”kvalifisert klanderverdig opptreden som foranlediger sterke bebreidelser for mangel på aktsomhet”. Dette standpunktet, som er lagt til grunn i senere praksis, innebærer at ikke enhver feil eller feilvurdering medfører straffansvar. Det vanlige er, og skal være, at tjenestepersoners feil og feilvurderinger i utgangspunktet følges opp med veiledning og/eller administrativt, eventuelt ved bruk av tjenestemannslovens virkemidler. Utgangspunktet er at det skal mye til for at svakt funderte beslutninger og sviktende skjønnsutøvelse medfører straffansvar, og det understrekes at dette ikke er en særskilt norm som bare gjelder for politiet, men også andre offentlige tjenestemenn.

For å kunne ta stilling til hvorvidt E har utvist grov uforstand i tjenesten må det først klarlegges hva hennes plikter som påtaleansvarlig i hovedsak besto i. Dernest må en vurdere om pliktene er brutt, og om avviket fra det som kunne forventes har vært så vidt graverende at tjenesteutøvelsen må karakteriseres som grovt uforstandig.

Den som er påtaleansvarlig har et overordnet ansvar for etterforskingen. Påtaleansvarlig har et særlig ansvar for å sikre en rettssikker og objektiv etterforsking, herunder ved kontroll av denne og ikke minst med et tilstrekkelig kritisk blikk. Den påtaleansvarlige skal påse at etterforskingen holder høy kvalitet, jf. riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999 pkt. V. Høy kvalitet ved etterforskingen er en forutsetning for en korrekt påtaleavgjørelse. Det følger av påtaleinstruksen § 7-5 annet ledd at påtalemyndigheten, beroende på behovet i den enkelte sak, blant annet kan gi pålegg om gjennomføring av etterforskingen. I praksis ivaretas plikten enten ved at den påtaleansvarlige, i samspill med den politifaglige etterforskningsledelsen, styrer etterforskingen løpende, eller ved at påtaleansvarlig etter gjennomgang av etterforskningsmaterialet beordrer ytterligere etterforsking ved behov. Hvilke krav det stilles til aktiv etterforskningsledelse fra den som er påtaleansvarlig og til

grunnlaget for de påtalemessige vurderinger som foretas, vil i praksis variere betydelig avhengig av sakens karakter.

I Monika-saken var formålet med etterforskningen å klarlegge om det hadde skjedd en straffbar handling i form av et drap, og, i bekreftende fall, å finne frem til gjerningspersonen(e) og skaffe til veie bevis for å underbygge en senere drapstiltale. Underveis i etterforskningen av en så alvorlig sak er det nødvendig at den påtaleansvarlige klargjør og tar stilling til hvilke fakta det er nødvendig å bringe klarhet i. I en mulig drapssak er det ingen tvil om at myndigheten til å gi pålegg om etterforskning ikke bare kan, men også skal benyttes hvis nødvendig. Før en har brakt på det rene at et mistenkelig dødsfall ikke skyldes noen straffbar handling, skal en slik sak ikke henlegges på noe grunnlag før alle naturlige og relevante etterforskingsskritt er forsøkt. Spørsmålet om noens død kan være forvoldt ved en straffbar handling er, som påpekt av Spesialenheten, blant de alvorligste som politi og påtalemyndighet har til behandling, og kravene til aktiv og god påtaleledelse og velfunderte avgjørelser er tilsvarende høye. I særdeleshet gjelder dette når avdøde er en frisk 8-årig jente som blir funnet død under merkelige og påfallende omstendigheter.

Det var, utfra det som er sagt ovenfor, E sitt ansvar å påse at etterforskningen var tilstrekkelig bred og at ulike handlingsalternativer ble ettergått på en grundig og kritisk måte. I den grad én hypotese fikk for stor oppmerksomhet i etterforskningsgruppen, var det hennes oppgave og ansvar å korrigere dette, i samråd med den politifaglige etterforskningsledelsen. Etter fullført etterforskning var det dernest hennes oppgave å slutføre politiets behandling av saken ved å treffe påtaleavgjørelse. For det tilfelle at det var begått en straffbar handling – et drap – måtte påtaleavgjørelsen enten gå ut på å innstille på tiltale for drap eller henleggelse av saken ut fra bevisets stilling, evt. grunnet ukjent gjerningsperson. For det tilfelle at etterforskningen ledet frem til at det ikke hadde skjedd noe straffbart, kunne saken henlegges som intet straffbart forhold.

E sin egen forklaring til Spesialenheten bærer etter riksadvokatens vurdering preg av at hun i for stor grad "utkvitterer" flere opplysninger i saken som til sammen pekte mot en ukjent gjerningsperson (knust rute, bortkomne smykker, bortkommen mobiltelefon, mors opplysninger om og mistanke mot eks-samboer, vitneforklaringer om hans atferd, telefonoppringningen til mor sommeren 2012), med antakelser som ikke var godt nok funderte. Kombinert med en betydelig vektlegging av manglende håndfaste spor etter en gjerningsperson, synes dette å ha ført til at E unnlot å sørge for flere etterforskingsskritt, noe som så resulterte i at hun senere traff en uriktig henleggelsesbeslutning. Etterforskningen burde utvilsomt ha fortsatt på det tidspunkt saken ble henlagt, men først og fremst burde den ha vært bredere, mer intensiv og detaljfokusert enn det som synes å ha vært tilfellet.

E har i sin forklaring til Spesialenheten fremholdt at det ikke var noen etterforskingsskritt i saken som ble diskutert og ikke gjennomført, og at de innhentet all informasjon som var relevant eller kunne vise seg å bli relevant. Det er grunn til å stille spørsmål ved om det er dekning for en slik påstand. Av D sin forklaring fremgår at E besluttet at Facebook-sporet ikke skulle forfølges videre, til tross for at e-posten fra N i Kripos kan oppfattes som at det trolig var noe å hente her. I J sitt referat fra møtet 10. desember er det gjengitt at fordi det var mye "støy" rundt saken – mange som hadde sett og hørt noe – måtte E etter hvert ta stilling til hvor mye det skulle etterforskes. Det fremgår også av e-postkorrespondanse mellom etterforskere i saken at E ikke fulgte opp gjentatte anmodninger fra etterforsker om å sende rettsanmodning til Litauen for

avklaring av om Monikas telefon var blitt benyttet der etter dødsfallet. Slik anmodning synes ikke å ha blitt sendt før ultimo mars 2012.

Hva gjelder selve henleggelsesbeslutningen, fremstår det som uklart hvor overbevist E selv egentlig var om grunnlaget for den. Hun har i sin forklaring til Spesialenheten gitt uttrykk for at hun diskuterte mye på "gangen" ved volds- og sedelighetsavsnittet om saken skulle henlegges som intet straffbart forhold – selvdrap – eller etter bevisets stilling. Hun forklarer at bakgrunnen for diskusjonene var at det ikke var noen enkel avgjørelse. Hennes avgjørelse ble at saken måtte henlegges fordi de ikke fant noe som viste at en utenforstående hadde begått handlingen, ei heller hadde de funnet noe motiv. På spørsmål fra Spesialenhetens etterforsker om det var beviskrav knyttet til henleggelseskoden "intet straffbart forhold", svarer hun at hun valgte denne koden

"på bakgrunn av funn ved åstedsundersøkelsen og mangel på funn, og i kombinasjon med obduksjonsrapporten som gikk så klart i retning av en slik konklusjon. Det var en avgjørelseskode som kommuniserte, det var ikke ting som en kunne legge vekt på, men ved valg av kode hadde hun en tanke for hva koden sendte ut av kommunikasjon til mor og andre. Kunne de med stor nok sikkerhet konkludere med at det var selvdrap, eller var det slik at de skulle si at de trodde det gikk en ukjent barnemorder løs. Hennes vurdering da, og med bakgrunn i de opplysningene hun hadde den gang, fremstod intet straffbart forhold som en riktigere avgjørelse. Det var totalbildet av saken da."

Den usikkerhet det her gis uttrykk for, synes i seg selv å underbygge behovet for ytterligere etterforskning i saken.

Som et eksempel på en enkeltstående feilvurdering, som vurdert isolert sett klart nok ikke kvalifiserer for straff, vises til hennes beslutning om ikke å forfølge Facebook-sporet. Den 6. juli 2012 skriver D i en e-post til Kripos:

"Diskutert saken med juristen på saken, hun befant seg på en flyplass. Anledningen til å fortsatt fryse data lar vi gå fra oss. Vi kommer altså ikke til å følge dette noe videre. Sett hen til de øvrige deler av saken bortfaller behovet for disse dataene."

I den opprinnelige henvendelsen om bistand fra D til Kripos ble Facebook-meldingen beskrevet som "høyinteressant". En oppfatter også den foreløpige tilbakemeldingen fra Facebook slik at det var gode sjanser for at det kunne komme svar på henvendelsen. Meldingen var interessant i det samlede bildet og burde allerede av den grunn vært fulgt opp videre. Mangelen på fortsatt oppfølging av denne er et eksempel på at påtaleansvarlig sviktet ved vurderingen av hva det var nødvendig å bringe klarhet i. Mor var for øvrig i avhøret 29. mars blitt forsikret om at politiet ville følge opp dette.

Riksadvokatens samlede vurdering er at politiinspektørens oppfølging av politiets etterforskning ikke var tilstrekkelig. Hun unnlot å sørge for relevante og nødvendige etterforskningsskritt, og foretok deretter en alvorlig feilvurdering av det totale bevisbildet da hun henla saken som et oppklart selvdrap.

E fastholdt henleggelsen etter at politibetjent Schaefer foreslo å gjenoppta etterforskningen i januar 2014 og frem til Kripos hadde vurdert saken. Riksadvokaten vil her understreke at Schaefers opprinnelige notat om saken med overskriften "Forslag om gjenopptakelse og ny gjennomgang av sak 11875250 – jente 8 år, kvalt ved henging" fremstår som saklig og

velfundert. Flere av de etterforskingsskrittene han tar til orde for er relativt lett å få øye på og også å "savne" når saksdokumentene leses. Det var etter notatets innhold all grunn til å ta hans initiativ alvorlig.

Det fremgår av Advokatfirmaet Wiersholms rapport om varslersaken, fremlagt 25. juni 2015, at politimesteren fikk oversendt Robin Schaefers notat 8. januar 2014, og som respons til dette skrev han en e-post til visepolitimesteren, med kopi til påtaleansvarlig, hvor han "legger til grunn at hun [E] tar de nødvendige vurderinger." Som svar på dette skrev E omkring 40 minutter senere:

"Det gjør jeg. I notatet fra Robin er det intet nytt. Hvis Kripos vil se på saken, er det flott. Etterforskingen har vært omfattende og god og jeg mener at påtaleavgjørelsen er tuftet på solid grunnlagsmateriale. Heller ikke Robin ser noe motiv for drap i sin gjennomgang, og spørsmålene han stiller har vært stilt i forbindelse med etterforskingen. Det er imidlertid en sak med mye "støy". Det er innslag av kultur og religion, og enkelte er tilbakeholdne med informasjon i forklaringene sine av ulike grunner. Uten at det dukker opp nye opplysninger eller er åpenbare mangler i etterforskingen, tenker jeg at det ikke er fornuftig ressursbruk å ta saken opp igjen. Men som sagt; vil Kripos se på den, så er det jo flott. Hvoromalttinger, jeg tar dette videre med V/S."

I sin e-post til J15. januar 2014, med kopi blant annet til påtaleleder H, skriver E i de to siste avsnittene:

"For å starte ny etterforskning i saken må det enten foreligge nye opplysninger i saken eller at det foreligger mangler ved etterforskingen av en slik karakter at det er grunn til å tro at relevant faktum kan opplyses mer. De forhold og teorier som Robin har fremholdt i notatet har vært kjente temaer under etterforskingen. Av de etterforskingsskritt som foreslås i notatet må relevansen av disse vurderes og om spørsmålene allerede er besvart.

Slik jeg ser det er det ikke grunnlag for ny etterforskning i saken eller for å endre status på [X]."

Det er korrekt at Schaefer ikke kom med nye faktiske opplysninger i saken. Det Schaefer gjorde var – utfra det som allerede forelå av opplysninger – å stille spørsmål ved de vurderingene som var foretatt og påpeke ytterligere etterforskingsskritt som muligens kunne bekrefte eller avkrefte en alternativ teori til den som lå bak henleggelsesbeslutningen. I motsetning til E var ikke Schaefer etter gjennomgang av saken på noen måte overbevist om at det var mor selv som sto bak handlinger som i seg selv klart pekte i retning av en ukjent gjerningsperson. Hvis "innbruddet" og det manglende funnet av Monikas telefon ikke kunne forklares med mors handlinger, slik E og flere med henne må ha lagt til grunn, kan det ikke herske noen tvil om at selvmordsteorien sto meget svakt.

Som antydnet ovenfor er riksadvokatens vurdering at teorien om selvdrap i kombinasjon med etterfølgende handlinger foretatt av mor, bare var en av flere teorier som verken var bekreftet eller avkreftet fullt ut. E har gitt uttrykk for at hun og flere med henne var "overbevist" om at Monika hadde tatt sitt eget liv. Denne overbevisningen må imidlertid ha vært basert på en rekke hypoteser og tolkninger av hva vitner – blant disse A – ga uttrykk for eller holdt tilbake av opplysninger, og ikke tilstrekkelig forankret i det som må sies å ha vært sakens reelle faktum. Riksadvokaten mener derfor at E feilvurderte da hun konkluderte med at det ikke var "mangler ved etterforskingen av en slik karakter at det er grunn til å tro

at relevant faktum kan opplyses mer". De etterforskingsskritt Schaefer foreslo var absolutt relevante og kunne tenkes å bidra til avklaring av spørsmål som ikke allerede var avklart. En bemerkning at E sin egen forklaring om hvordan hun resonnerer omkring valg av henleggelseskode, jf. det som er sitert over, i seg selv er vanskelig å forene med hennes langvarige og faste avvisning av anmodningen fra Schaefer og J om gjenopptakelse av etterforskningen.

E holdt også fast ved sin feilvurdering av kvaliteten ved etterforskningen. Ifølge påtaleleder H sin forklaring til Spesialenheten ga E så sent som da begjæringen fra bistandsadvokaten kom i mai 2014 uttrykk for at ny etterforskning ikke ville komme til å gi noe resultat, selv om hun på dette tidspunktet innså at politidistriktet "måtte" gjøre noe.

Riksadvokaten har kommet til at feilvurderingene fra E sin side har vært så vidt mange og til sammen så alvorlige at det er grunnlag for å karakterisere hennes utøvelse av påtaleansvaret i Monika-saken som uforstandig. Spørsmålet blir så om svikten og feilvurderingene samlet sett er så grov at det kvalifiserer for straff. Denne vurderingen er vanskelig. De typiske eksemplene i rettspraksis på domfellelser for grov uforstand i tjenesten er tilfeller hvor det foreligger klare brudd på instruks, uhjemlet maktutøvelse, eller overtredelser av andre straffebestemmelser og med anvendelse av straffeloven 1902 § 325 i konkurrans. Mangelfull skjønnutøvelse er det få – om noen – eksempler på domfellelser for. Dette gjenspeiles også i avgjørelsene fra Spesialenheten.

Vurderingen av hvor grov svikten har vært, må ta utgangspunkt i den konkrete situasjonen. En må se nærmere på hvilke forhold som har betinget feilen og deretter ta stilling til om E med rimelighet kan holdes strafferettslig ansvarlig for dem.

Riksadvokaten har ovenfor understreket at den påtaleansvarlige har et overordnet ansvar, skal være en kontrollør av politiets etterforskning og selv må foreta selvstendige vurderinger. Påtaleansvarlig kan likevel ikke forventes løpende å skulle kontrollere eller detaljstyre det praktiske og taktiske etterforskningsarbeidet. I riksadvokatens rundskriv om etterforskning, nr. 3/1999, står det at påtalemyndigheten bør unngå detaljstyring av etterforskningen. Praktisk etterforskning er politifag, og påtaleansvarlig er avhengig av at etterforskningsgruppen og ikke minst at den politifaglige ledelsen fungerer slik den skal. Det følger av dette at når det skal vurderes hvor grov feilvurderingene etc. har vært, kan det ikke ses bort fra at påtaleansvarlig i en sak som denne er en integrert del av etterforskningen og utvilsomt vil, og skal, ta del i etterforskernes og etterforskningsleders vurderinger og innspill og således nødvendigvis vil bli påvirket av disse. De påtalemessige vurderinger vil i stor grad være avhengig av kvaliteten på etterforskningen, og selv om påtalejuristen kan og skal stille krav, vil kvaliteten på påtalevurderingene bero på hvordan den politifaglige etterforskningen er styrt og gjennomført. Det er i flere sammenhenger og fra ulikt hold fremhevet at godt samspill mellom den politifaglige og den påtalefaglige etterforskningsledelsen er en av de viktigste suksessfaktorene for en effektiv og god etterforskning.

I tillegg kan det stilles spørsmål ved om forventningene og kravene til påtalejurister har vært tilstrekkelig klare i alle henseender, selv om kjernen i, og de overordnede prinsippene for, oppgaveutførelsen utvilsomt er kjent. I mars i år ble det nedsatt et offentlig utvalg som skal gjennomgå påtalemyndighetens kapasitet og kompetanse. Uklare forventninger og krav vil kunne ha en viss betydning for terskelen for straffansvar etter straffeloven 1902 § 325.

Riksadvokaten slutter seg videre til Spesialenhetens vurdering av at den taktiske og politifaglige etterforsningsledelsen av saken fram mot beslutningen om henleggelse var for svak. Politiinspektør B har selv overfor Spesialenheten vært nokså uklar på hva som lå i hans funksjon som utsendt taktisk etterforsningsleder, hvor lenge han hadde denne funksjonen, og hvem som faktisk ledet etterforskningen. Vitner har gitt uttrykk for noe ulike oppfatninger av hvem som var politifaglig etterforsningsleder, men de fleste har oppfattet at B både formelt og reelt hadde denne rollen. Ledelsen ved Øygarden, Sotra og Askøy lensmannskontor har ikke oppfattet at han på noe tidspunkt overlot ansvaret til dem. Situasjonen som faktisk oppsto i Monika-saken synes dekkende beskrevet av regionlensmann P i hans forklaring til Spesialenheten:

"På spørsmål om det var ting han i ettertid hadde sett kunne vært gjort annerledes i 2011/2012, svarte han at man burde vært tydeligere på ansvar i forhold til hvem som ledet etterforskningen. Det at B vekslet på å være i Bergen sentrum og samtale med de som jobbet der, og å være ute på lensmannskontoret var nok uheldig. Dette kan ha ført til at B har trodd at de "der ute" har tatt ansvar mens de "der ute" har trodd at Bog de i Bergen hadde ansvaret. Dette kan også ha vært tilfellet i forhold til oppfølging av ulike spor. Man ville nok hatt bedre kontroll på hele prosessen dersom gruppen satt sammen hele tiden."

En er enig i at dette trolig førte til at informasjon som burde vært fulgt opp videre, ikke ble det. Det er eksempelvis uakseptabelt at et planlagt oppfølgingsavhør av den som nå er tiltalt for drapet på Monika, ikke ble gjennomført, uten at det synes å ha blitt tatt noen beslutning om at avhøret ikke lenger var nødvendig. I siste instans er det påtaleansvarlig sin oppgave å etterlyse og beordre nødvendige avhør, selv om dette først og fremst skulle vært fulgt opp av den politifaglige etterforsningsledelsen.

Spesialenheten har lagt til grunn at det ikke er bevist at E, da hun i august 2012 traff beslutningen om henleggelse med støtte i en selvdrapsteori, handlet i strid med et uttalt standpunkt fra etterforsningsleder eller andre sentrale personer som var involvert i etterforskningen. Riksadvokaten er enig i denne vurderingen, selv om flere i etterforsningsgruppen i sine forklaringer til Spesialenheten har gitt uttrykk for at de ikke var overbevist om at Monika hadde tatt sitt eget liv.

Riksadvokaten anser det tvilsomt om politiinspektør E kan gis et så stort ansvar for det som sviktet under den aktuelle etterforskningen, at det er grunnlag for å karakterisere de vurderingene hun foretok som påtaleansvarlig som *grovt* uforstandige. Rett nok er avstanden mellom de to påtalemessige avgjørelsene i saken – henleggelse som selvdrap og den senere tiltalen for drap under særdeles skjerpende omstendigheter – så stor at det er vanskelig å tenke seg en mer ulik konklusjon. Når en likevel viker tilbake for å konstatere straffansvar, har det sammenheng med at E ved den strafferettslige bedømmelsen må tilgodeses at etterforskningen og etterforsningsledelsen ikke ga henne et tilstrekkelig grunnlag for å treffe korrekte beslutninger, verken underveis i behandlingen av saken eller ved avgjørelsen av påtalespørsmålet.

Henleggelsen etter bevisets stilling må derfor opprettholdes. Etterforskningen har ikke klargjort faktum på en slik måte at det kan ses å være grunnlag for henleggelse som intet straffbart forhold anses bevist, som krever at bevisene med styrke taler mot at det er foretatt et straffbart forhold.

6. Klagen på den tidsmessige avgrensningen av forelegget til Hordaland politidistrikt

Klagen fra A omfatter at det utstedte og vedtatte forelegget er begrenset til å gjelde håndteringen av Schaefers anmodning om gjenåpning av etterforskingen, slik at det ikke omfatter den opprinnelige etterforskingen og påtalemessige behandlingen i 2011/2012.

Utferdigelse av forelegg er i utgangspunktet gjenstand for klage fra fornærmede til nærmeste overordnede påtalemyndighet, jf. straffeprosessloven § 59 a første ledd nr. 3. Overordnet påtalemyndighet vil således etter klage kunne oppheve et forelegg og eksempelvis treffe beslutning om å ta ut tiltale. Denne adgangen opphører imidlertid fra det tidspunktet forelegget vedtas. Fra vedtagelsestidspunktet begrenses overordnet påtalemyndighets kompetanse – uavhengig av om det er klaget – til å foreta opphevelse til gunst for siktede, jf. straffeprosessloven § 258 første ledd. Hordaland politidistrikt vedtok Spesialenhetens forelegg 2. mars 2015. Riksadvokatens kompetanse til å endre forelegget til distriktets ugunst i kraft av overordningsforholdet ble med dette avskåret.

Det fremgår av nevnte § 258 annet ledd at med reservasjon for muligheten til å oppheve forelegget til gunst, har et vedtatt forelegg virkning som en dom. Dette innebærer at forelegget har rettskraftvirkninger, og at det ikke kan utstedes nytt forelegg for samme forhold, jf. regelen i straffeprosessloven § 51 om at ny sak om et krav som allerede er avgjort ved rettskraftig dom, skal avvises. Bestemmelsen retter seg ikke bare mot det spesifikke krav om straff som er avgjort ved dommen, men også mot gjenstanden for det krav som er avgjort.

Som nevnt over er riksadvokaten enig med klager i at håndteringen av etterforskingen, påtaleavgjørelsen og vurderingen av saken våren 2014 må ses som et sammenhengende forhold frem til saken blir gjenopptatt i relasjon til spørsmålet om foreldelse. Det er ikke med nødvendighet slik at dette innebærer at den samlede håndtering er å anse som samme forhold i relasjon til nevnte § 51. Løsningen er neppe opplagt, men riksadvokaten er kommet til at hendelsesforløpet frem til henleggelsesbeslutningene høsten 2012 er så nært knyttet opp til grunnlaget for forelegget at det vedtatte forelegget er til hinder for å utstede et nytt forelegg hvor de førstnevnte forhold tas med.

7. Gjennomføringen av avhøret og orienteringen av A ultimo mars 2012

Spesialenheten har vurdert det siste avhøret av A opp mot straffeloven 1902 § 325 om grov uforstand i tjenesten. A har i sin klage anført at også straffeloven 1902 § 120 er overtrådt.

Etter å ha sett gjennom dette tredje og siste politiavhøret av A finner ikke riksadvokaten grunnlag for kritikk for måten dette er gjennomført på, herunder hvordan etterforskerne har opptrådt. Utfra formålet kan en heller ikke se at bruk av avhørsrammen er kritikkverdig. I realiteten består "avhøret" av to deler – en avhørsdel og en orienteringsdel. Denne todelingen var bistandsadvokaten varslet om på forhånd.

I første del – avhørsdelen – stilles A en del spørsmål, herunder bes hun gjennomgå på nytt hendelsesforløpet fra hun parkerte bilen hjemme om ettermiddagen den 14. november 2011 og fant Monika død, og en forklaring omkring de smykkene hun savner. I den andre delen orienteres hun om etterforskingen som er gjennomført – hva som er gjort, hva som er funnet, og hva som ikke er funnet. Avslutningsvis redegjør etterforskerne for hvordan de vil informere og svare på spørsmål fra pressen.

Det er politibetjent C som leder gjennomgåelsen av begge "delene", mens politibetjent D supplerer henne på enkelte punkter. Det er av opptaket vanskelig å lese ansiktsuttrykkene deres, men det er ikke grunnlag for å vurdere det annerledes enn at både D og C opptrer respektfullt og høflig. En tolker A sitt kroppsspråk slik at hun underveis signaliserer at hun vet hva politiets konklusjon er, og at hun – forståelig nok – er frustrert over denne.

D forsyner seg med nøtter fra en skål som står på bordet flere ganger et godt stykke ut i det mange timer lange avhøret, og det samme gjør bistandsadvokat Nilsen ved en anledning. En oppfatter ikke dette som utidig i situasjonen, en situasjon som for øvrig er krevende for alle parter, og ekstra krevende fordi all informasjonsutveksling skjer ved hjelp av tolk. En er enig med Spesialenheten i at kommentarene og spørsmålene fra advokat Nilsen ikke bærer preg av å være kritikk eller innsigelser til verken etterforskningen eller gjennomføringen av avhøret.

På noen punkter er det grunn til å stille spørsmål ved om opplysningene er utfyllende nok eller i det hele tatt riktige:

- A opplyses om at beltet er hengt opp på en måte som tyder på at utenforstående ikke har gjort det med tvang. En slik konklusjon er det vanskelig å finne dekning for i etterforskningsmaterialet.
- Det opplyses at det ikke er usannsynlig at ruten i døra er blitt knust på morgenen eller formiddagen, men uten at teorien om at mor gjorde dette da hun kom hjem nevnes. Moren blir tydelig oppgitt når D svarer ja på spørsmål om Monika kunne gjort dette selv.
- Det opplyses at ingen har reagert på personer i nærheten av åstedet. Men det er blitt reagert både på en person langs hovedveien nær åstedet og på en busspassasjer ved busstoppet på Haugeheim, begge steder som i denne sammenheng, og utfra de lokale forhold, må ses på som i nærheten av åstedet.
- Det opplyses at det ikke er beskrivelser av busspassasjerer som stemmer med slik X så ut den aktuelle dagen. Dette kan ikke sies å være direkte feil ettersom det er avvik mellom hvordan personen på bussen er beskrevet av et vitne og hvordan X så ut på bilder tatt av ham i sentrum senere samme dag, men vitnet kunne i senere avhør verken bekrefte eller avkrefte at X var personen på bussen.
- Det opplyses at X' bevegelser er sjekket nøye, og det refereres i den forbindelse til at politiet har snakket med familien på fem som X bodde hos. Utfra vurderingen som er gjort om etterforskningen omkring X, kan det stilles spørsmål ved om "nøye" objektivt sett er dekkende. Ingen i den nevnte familien har i avhør verken kunne bekrefte eller avkrefte at X var der på morgenen 14. november 2011.

D opplyser mot slutten av avhøret at politiet ikke er ferdig med etterforskningen av Facebook-meldingen fra februar, men venter på svar fra Facebook-administrasjonen. Som kjent valgte politiet ikke å følge opp henvendelsen, men dette betyr ikke at D sin opplysning var uriktig på avhørstidspunktet.

Riksadvokaten ser det slik at C og D ga informasjon i tråd med det som var etterforskningsledelsen – B og E – sin vurdering av saken. En slik orientering og gjennomgåelse som C og D ga, vil nødvendigvis inneholde enkelte skjønnsmessige vurderinger. At man i ettertid betrakter etterforskningens funn – og mangel på funn – annerledes, gir ikke grunnlag for å si at de i sin presentasjon av etterforskningsledelsens daværende vurderinger snakket usant eller tilbakeholdt informasjon.

Det er ikke grunnlag for å si at verken C eller D bevisst har snakket usant eller lagt skjult på sannheten, eller at de på annen måte har utvist grov uforstand under gjennomgåelsen av etterforskningen og oppsummeringen av den. Straffeloven 1902 § 120, som rammer offentlige tjenestemenn som gir et offentlig dokument et uriktig innhold, for eksempel ved å anføre en usannhet i en protokoll, kan for øvrig uansett ikke ses å ramme en uriktig eller misvisende orientering til en fornærmet om gjennomført etterforskning og oppsummerende vurderinger av denne.

Riksadvokaten oppfatter heller ikke orienteringsdelen av "avhøret" som et forsøk på manipulasjon av mor, men som et oppriktig forsøk på en nøktern redegjørelse for grunnlaget for politiets konklusjon slik saken ble vurdert på det tidspunktet. En har likevel forståelse for at A – ut fra sin overbevisning om at Monika var drept – kan ha opplevd det som et forsøk på å overbevise henne om at politiets konklusjon var riktig.

Det bemerkes at selv om det ikke er begått straffbare forhold av de to som gjennomførte avhøret, så kan nok opplysningene som ble gitt om etterforskningen ha vært styrende for den videre utviklingen, herunder at det ikke ble klaget over henleggelsen.

8. Enkelte merknader knyttet til forelegget ilagt Hordaland politidistrikt

Hendelsesforløpet fra politioverbetjent Robin Schaefer rundt årsskiftet 2013/2014 tok kontakt med sin nærmeste overordnede om sin bekymring for at saken var henlagt på uriktig grunnlag og frem til beslutningen om å ta opp igjen etterforskningen i mai 2014, er grundig redegjort for av Spesialenheten. Ikke minst e-postkorrespondansen som er dokumentert fra denne perioden gjør at det er nokså klart hva som skjedde i denne perioden, og hvem som var involvert i vurderingene og beslutningene.

Spesialenheten har – etter å ha gjennomgått hendelsesforløpet internt i Hordaland politidistrikt fra primo januar 2014 og til primo mai 2014 – konkludert med at behandlingen av Schaefers rapport samlet sett var utilstrekkelig og ikke egnet til å kvalitetssikre arbeidet som var utført. Det er videre konkludert med at behandlingen ikke var effektiv og tillitvekkende og innebar risiko for at en alvorlig sak forble henlagt på et uriktig grunnlag. Forelegget kunne nok med fordel ha tydeliggjort bedre hva ved denne håndteringen som gjør forholdet straffbart, og riksadvokaten finner grunn til å komme med enkelte kommentarer og vurderinger.

En vil først bemerke at det var naturlig at spørsmålet omkring å ta opp igjen etterforskningen i hvert fall i første omgang ble rettet til og håndtert av påtaleansvarlig i saken, politiinspektør E. Når det så etter møte og påfølgende e-postkorrespondanse ikke ble en omforent løsning om videre behandling, løftes denne av Schaefer og hans nærmeste overordnede, J, opp til stasjonssjefen og derfra videre til politimesteren. Politimester F ga så i en e-post 3. februar 2014 uttrykkelig hovedansvaret for videre oppfølging til retts- og påtaleleder H. Fra dette tidspunktet var dermed ansvaret for å håndtere spørsmålet om å ta opp igjen etterforskningen plassert hos ham. Riksadvokaten kan ikke ut fra sakens dokumenter se at håndteringen av Schaefers initiativ så langt, i begynnelsen av februar 2014, gir grunnlag for kritikk mot politidistriktets ledelse.

Etter dette skjer det øyensynlig ikke noe før Schaefer purrer på saken via J og I

7. mars 2014. I e-post 10. mars svarer H, slik riksadvokaten leser det, at Schaefers initiativ skal følges opp (videre), men at den ikke kan få prioritet umiddelbart. I den forbindelse spør han hva

som ligger i J sin henvisning til "tidskritiske etterforskningsskritt," noe det ikke kan ses at det svares på.

En legger så til grunn at det var en samtale eller et møte mellom politistasjonssjef I, politimesteren og visepolitimesteren på politimesterens kontor 14. mars. Ledelsen formidlet da at saken var tatt tak i og lå til vurdering hos påtaleleder H. Dette bekreftes i en e-post 17. mars fra H til blant annet politimester, visepolitimester og politistasjonssjef I hvor han skriver:

"Slik jeg husker denne saken ble den etterforsket bredt og alle muligheter ble holdt åpne mht. årsak. Det er, fortsatt slik jeg husker saken, en meget spesiell sak som det ble lagt mye arbeid ned i for å være sikre på at all nødvendig etterforskning var gjort.

Slik det ligger an nå, er det etter mitt skjønn likevel nødvendig at de som hadde, og fortsatt har, ansvaret for saken og kjenner denne, gjennomgår den med sikte på å vurdere innholdet i de anførsler som fremmes.

Jeg ber i første omgang om at dere som har ansvaret hver innen deres ansvarsområder (påtale, teknisk [sic], Sotra) gjennomgår anførselene punkt for punkt og ser om det er noe vi kan og bør gå videre med eller ikke. Så ønsker jeg at dere tar en gjennomgang av saken med meg og at vi berammer et møte for dette.

Jeg antar det er greiest at D og E avtaler og koordinerer gjennomgangen og finner tidspunktet for møtet.

Det er slik jeg ser det greit å få dette unnagjort så snart som mulig."

Påtaleleder H har til Spesialenheten forklart at han med dette, og på bakgrunn av politimesterens e-post 3. mars, ga beskjed til de ansvarlige om å gå gjennom saken opp mot Schæfers anførsler, men uten at dette innebar noen prøving E sin vurdering den 15. januar. Den nye vurderingen er oppsummert i et tosiders notat fra E til H, som er datert 31. mars 2014. Notatet avsluttes slik:

"Det skal nevnes at det på grunn av avdødes unge alder og at hun var alene da hun ble funnet død, er gjennomført omfattende etterforskning i saken. Deler av etterforskningen er også foretatt med bistand fra Kripos. De kriminaltekniske undersøkelsene og obduksjonsrapporten er av vesentlig betydning for saken. Det er heller ikke funnet realistiske motiver hos noen personer som kan tilsi at jenten kan være utsatt for drap. Ved henleggelsesbeslutningen ble saken vurdert til å være oppklart. Både etterforskere og jeg som påtaleansvarlig var ikke i tvil om at jenten hadde tatt sitt eget liv."

H har videre forklart at diskusjonen etter hans vurdering ikke var avsluttet, blant annet fordi det var veldig urolig internt. De diskuterte om Kripos burde gå gjennom saken uten å gjenåpne etterforskningen, men dette ble ansett å være vanskelig fordi en gjenåpning kunne skape forventninger hos mor som man ikke hadde tro på at kunne innfris. H har gitt uttrykk for at han ikke på noe tidspunkt vurderte å overføre saken til en ny påtaleansvarlig. Han anså – slik riksadvokaten forstår hans forklaring – at det at en annen jurist (M) hadde deltatt i møtet i begynnelsen av januar, ivaretok behovet for at en annen jurist så på saken.

Riksadvokaten finner grunn til å understreke at politimestrene hører til påtalemyndigheten, jf. straffeprosessloven § 55 og § 58. Dette innebærer at det ligger et ansvar hos politimesterne for å sikre kvaliteten på de påtaleavgjørelser som treffes. I tilfeller hvor det oppstår spørsmål om en

politijurist har foretatt en uriktig påtaleavgjørelse, vil ledelsen i politidistriktet – i hvert fall i et tilfelle som Monika-saken – måtte forsikre seg på forsvarlig vis om at det er truffet en korrekt avgjørelse. Overføring av ansvar til en annen påtalejurist, eventuelt at overordnede selv går gjennom saken, må i visse tilfeller vurderes. Påtaleleder vil kunne være et naturlig valg i så måte. De vurderinger en påtalejurist foretar, er basert på et skjønn der det er rom for feilvurderinger. I dette tilfellet var det, som også påpekt av Spesialenheten, ingen prosessuelle begrensninger i adgangen til å ta opp igjen etterforskningen av saken.

Riksadvokaten vurderer det slik at den videre prosessen som påtaleleder la opp til i midten av mars 2014, ikke var særlig egnet til å få avklart om etterforskningen av Monika-saken burde tas opp igjen. Grunnlaget for Schaefers initiativ var ikke at det var nye opplysninger i saken, men en annen vurdering av de opplysningene som allerede forelå. Det var i hovedsak de samme personer som tidligere hadde vurdert saken både under etterforskningen og i januar 2015 som ble satt til å vurdere saken på nytt. Det mer adekvate i denne situasjonen ville være enten at påtaleleder selv gikk inn i saken og eventuelt beordret ytterligere etterforskning av et eller flere av de punkter som var trukket frem i Schaefers notat, eller å få en annen påtalejurist, eventuelt også etterforsker, til å se på den. Et annet nærliggende alternativ, ikke minst på grunn av den interne uenigheten som var oppstått, var å be Kripos vurdere saken eller å bringe saken inn for statsadvokaten. Om dette var noe Kripos kunne påta seg, kunne trolig vært avklart med en telefonhenvendelse. En leser H sin forklaring slik at den fremgangsmåten som ble valgt, skyldtes at han stolte på de vurderingene som allerede var gjort og egentlig ikke hadde særlig stor tro på at innvendingene fra Schaefer og J hadde noe for seg.

En mener videre at prosessen trakk for mye ut i tid. Man kunne og burde på et langt tidligere tidspunkt i det minste ha besluttet å be Kripos vurdere saken. Dette ble lansert som en mulighet allerede i januar.

Det har slått riksadvokaten ved gjennomgang av denne saken at flere av de involverte har overvurdert kvaliteten av etterforskningen og betydningen av vurderinger foretatt etter muntlig presentasjon. Dette synes å gjelde både vekten av deltakelsen til representantene fra Kripos i etterforskningsmøtet i begynnelsen av desember 2011, E og H sin vurdering av betydningen av at M hadde vært med på diskusjoner, og E sin muntlige informasjon til, og konsultasjon med, førstestatsadvokaten. Det er selvsagt av stor verdi å kunne diskutere en sak i ulike fora og få innspill fra andre. Men muntlige diskusjoner mv. kan ikke i straffesakssammenheng erstatte den enkelte påtalejurists og de ulike nivåers egen gjennomgåelse av sakens dokumenter og bevis. Verken M, H, Kripos eller førstestatsadvokat O gikk på noe tidspunkt selv gjennom sakens dokumenter.

Etter hvert ble det, ifølge H, til at de avventet en henvendelse fra bistandsadvokaten til mor:

"På spørsmål, forklarer vitnet at han er usikker på om de konkret diskuterte om de burde være forut for en begjæring fra bistandsadvokaten om gjenåpning. Han husker i hvert fall at de på et tidspunkt da det ble klart at bistandsadvokaten satt og ville gjøre noe, så stoppet de, og avventet innspillet fra bistandsadvokaten for å ta det derfra. Dette ville også gjøre det mye enklere å ta opp saken, og å gjøre noe."

Riksadvokaten tolker H slik at vurderingen var at dersom etterforskningen ble gjenopptatt etter begjæring fra bistandsadvokaten, ville det være mindre problematisk om det nye arbeidet ikke førte til endret avgjørelse enn om politiet selv iverksatte ny etterforskning av eget tiltak. Ved

denne vurderingen så man i noen grad hen til belastningen for mor om et videre arbeid ikke ville føre til noe.

Det kritikkverdige, og som etter riksadvokatens oppfatning ligger til grunn for forelegget utstedt til politidistriktet, er på denne bakgrunn at påtaleledelsen i politidistriktet i perioden januar til april 2014 unnlot å sørge for en uhildet og fornyet gjennomgang av saken, til tross for at Schafers rapport reiste tvil om arbeidet som var utført i forbindelse med Monikas dødsfall var utført med tilstrekkelig grundighet, og om det var grunnlag for å henlegge saken som intet straffbart forhold. Håndteringen av rapporten medførte, som påpekt av Spesialenheten, fare for at en mulig drapssak forble henlagt på uriktig og mangelfullt grunnlag.

9. Omgjøring av grunnlaget for henleggelsen av saken mot tidligere politibetjent C

Spesialenheten har henlagt saken mot tidligere politibetjent C for overtredelse av straffeloven 1902 § 325 første ledd nr. 1 på grunn av foreldelse. Verken henleggelsen eller begrunnelsen for den er påklaget.

En forstår Spesialenhetens påtalevedtak slik at enheten for C sin del har vurdert om hun under avhøret av A 29. mars 2012 opptrådte på en slik måte at dette i seg selv utgjorde grov uforstand i tjenesten. Det er, etter gjennomgang av lyd- og bildeopptaket av avhøret, konkludert med at det ikke er holdepunkter for dette. Riksadvokaten slutter seg til denne vurderingen, men ser det da slik at saken for henne bør henlegges som intet straffbart forhold.

Klagen fra A for så vidt gjelder C er behandlet ovenfor under post 7.

10. Oppreisningskravet fra A

Advokat Stig Nilsen fremsatte i brev 25. februar 2015 til Spesialenheten krav om oppreisningserstatning på vegne av A med kr. 200.000. Grunnlaget for kravet er anført å være organansvaret og skadeserstatningsloven § 3-5. Det er vist til at A er påført en ekstrem merbelastning og psykiske reaksjoner som følge av politiets handlemåte. Det er videre opplyst at det er sendt begjæring til retten om oppnevning av sakkyndig psykiater for vurdering av påført psykisk skade, og at man vil komme tilbake med ytterligere informasjon når erklæringen foreligger. Riksadvokaten oppfatter det for øvrig slik at advokat Nilsen mener det er unødvendig å påvise skaden når hans klient har vært sykemeldt over lengre perioder.

Spesialenheten har ikke funnet at kravet kan tas med i forelegget. Avgjørelsen er ikke nærmere begrunnet og er påklaget av advokat Nilsen.

Det følger av straffeprosessloven § 256 annet ledd at et forelegg også kan omfatte bestemmelse om at siktede skal betale oppreisning til den skadelidte. I utgangspunktet er det opp til påtalemyndighetens eget skjønn om oppreisningskravet skal tas med i forelegget. Det er imidlertid antatt at krav fra den som er "umiddelbart skadelidende" ved den straffbare handlingen bare kan nektes tatt med hvis kravet er åpenbart ugrunnet, eller dersom det vil være til uforholdsmessig ulempe å fremme kravet i forbindelse med forelegget, jf. straffeprosessloven § 427 annet ledd om nektelsesgrunner for fremme av sivile krav i forbindelse med hovedforhandling.

En avgjørelse om å ilegge foretaksstraff grunnet overtredelse av straffeloven 1902 § 325 første ledd nr. 1 er ikke i seg selv tilstrekkelig til å tilkjenne oppreisning. Oppreisningskravet må i dette

tilfellet vurderes etter skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd bokstav a, som sier at den som forsettlig eller uaktsomt har voldt skade på person, herunder i form av psykiske lidelser, kan pålegges å betale den fornærmede oppreisning. Oppreisningsansvar etter dette alternativet forutsetter at det er påvist en psykisk skade, og at det er årsakssammenheng mellom den straffbare handlingen og skaden, i motsetning til hva som er tilfellet når noen for eksempel er blitt utsatt for voldtekt eller visse andre personkrenkelser. Oppreisningskravet fra A reiser flere spørsmål, herunder om det foreligger en psykisk lidelse som er alvorlig nok til å defineres som en skade og hvorvidt det er årsakssammenheng mellom denne og de straffbare forhold, her grov uforstand i tjenesten.

Riksadvokaten er av den oppfatning at kravet ikke var tilstrekkelig klart til å kunne medtas i forelegget som Spesialenheten utstedte overfor Hordaland politidistrikt. Heller ikke per dags dato er kravet tilstrekkelig dokumentert.

11. Avsluttende merknader

Det fremgår av de enkelte punktene ovenfor at verken klagen fra A eller fra E over henleggelsesgrunnlaget har ført frem. Saken forblir for E sin del henlagt etter beviset stilling. For C sin del endres henleggelsesgrunnlaget til intet straffbart forhold anses bevist.

Klagerne bes underrettet, herunder om at riksadvokatens vedtak ikke kan påklages, jf. straffeprosessloven § 59 a første ledd, og at adgangen til å reise privat straffesak er regulert i lovens kapittel 28.

"Monika-saken" har fått stor oppmerksomhet både internt i politiet, påtalemyndigheten og i offentligheten. Justis- og beredskapsdepartementets undersøkelse av Hordaland politidistrikts arbeidsrettslige håndtering av blant annet Robin Schaefer's varsling er omtalt ovenfor under punkt 1. Riksadvokaten oppnevnte for sin del, i oktober 2014, en arbeidsgruppe med mandat å undersøke etterforskningen og den påtalemessige behandlingen av saken frem til etterforskningen ble tatt opp igjen i et læringsperspektiv. Arbeidsgruppen la frem sin rapport for riksadvokaten 9. februar 2015, se riksadvokatens publikasjoner nr. 1/2015. Gruppen foreslo blant annet at det utarbeides pålegg om bruk av etterforskningsplaner i drapssaker, tilsvarende hva som allerede er gitt av riksadvokaten om voldtektssaker. Riksadvokaten sendte rapporten på høring til politimestrene, statsadvokatembetene og Politihøgskolen 20. mars 2015, som alle avga høringsuttalelser. Høringen etterlot et klart inntrykk av at arbeidsgruppen har foreslått tiltak som politiet og påtalemyndigheten generelt anser som sentrale for å heve kvaliteten i etterforskningen av alvorlige straffesaker.

Riksadvokaten har i sitt avsluttende og oppsummerende brev om læringsperspektivene i det alt vesentlige sluttet seg til synspunktene i arbeidsgruppens rapport, og disse må følges opp med konkrete tiltak i politidistriktene. I brevet understrekes også politimestrenes rett og plikt til å handle når vedkommende blir gjort oppmerksom på forhold som gir grunn til å stille spørsmål ved behandlingen av en straffesak i distriktet. Aktiv etterforskningsledelse i den enkelte sak, utdanning i slik ledelse, bruk av etterforskningsplan og tiltakskort i alvorlige straffesaker og etterforskningsøvelser er noen av riksadvokatens tilrådinger og pålegg til politi- og påtalemyndigheten. Viktigheten av endringer i reglene om oppbevaring av biologisk materiale fra en avsluttet straffesak og utforming av presise mandat til sakkyndige fremheves også.

Selv om straffansvaret som følge av håndteringen av straffesaken begrenser seg til illeggelsen av forelegget overfor Hordaland politidistrikt, illustrerer kontrasten mellom den opprinnelige påtaleavgjørelsen og den senere drapstiltalen til fulle hvor uheldig saken ble behandlet. Saken er en dramatisk påminnelse om viktigheten av kvalitet i etterforskingen, særlig ved alvorligere lovbrudd, og illustrerer behovet for det pågående etterforsklingsløftet. Riksadvokaten understreker viktigheten av fortsatt oppmerksomhet om læringspunktene som er trukket frem i kjølvannet av denne tragiske saken.

På grunn av den offentlige interessen saken er gjenstand for, har riksadvokaten besluttet at avgjørelsen i sin helhet vil bli gjort tilgjengelig (i anonymisert form) for pressen og offentligheten for øvrig så snart en har mottatt bekreftelse på at klagerne og de berørte tjenestemenn er kjent med vedtaket.

RIKSADVOKATEMBETET, POSTBOKS 8002 DEP, 0030 OSLO

Avgjort av Tor-Aksel Busch
undertegnet i hans fravær

Knut Erik Sæther
ass. riksadvokat

Birgitte Istad
statsadvokat

Gjenpart: 1. Politimesteren i Vest politidistrikt, per brev og per e-post til
 post.hordaland@politiet.no
 2. Advokat Stig Nilsen
 3. Advokat Svein Holden

